

Халықтың түсинигинше Күн аспан гүмбезинин берги жағында қозғалып жүретуғын сыяклы болып көринеди хэм жыл даўамында оның көринетуғын орынлары аўмасып отырады. Күннің усы көриниў жолында он еки шоқ жұлдыз бар. Олардың хәр қайсысының тусында Күн шама менен бир ай болады. Күн тусына келгенде ол шоқ жұлдыз Куяштың жактылығы түсип көринбейди. Өйткени, ол күннің тасасында, сырт жағында қалады. Мысалы: Күн Жаўза (июнь) айында Жаўза жұлдызының тусына келеди. Усы себепли бул айда Жаўза жұлдызы көринбейди.

Халық куяштың күн сайын Шығыстан Батысқа таман жылысып барып, бир жыл даўамында он еки жұлдыз дүркинин басып өтетуғынлығын байқаған. Он еки жұлдыз топары - Күннің аспанды айналыў жолындағы хәр жылы Күн үстинен жүрип өтетуғын жұлдызлар топары. Күн жолындағы бул он еки шоқ жұлдызға халық хайўанатлардың атын койған. Бул илимде Зодиак жұлдызлары деп аталады. Усыған қарағанда зодиак жыл, ай есабын белгилеген жұлдызлардың анықланыўы тотемистлик дәуірлерде әмелге асқан. Усы жұлдызлар топарына байланыстырып хәр жылдың атын койған. Нәтийжеде, хәр бир жыл хайўан аты менен аталған. Жылдың басы 1-Тышқан, соннан избе-из 2-Сыйыр, 3- Барыс, 4- Қоян, 5-Улыў, 6- Жылан, 7- Жылкы, 8- Қой, 9-Мешин, 10-Таўық, 11- Ийт, 12- Доңыз деп аталады.

Әдебиятлар

1. Әлеуов Ө. Ертедеги түрк жазыўларындағы тәлим-тәрбиялық көзқараслар. -Нөкис: «Қарақалпақстан», 1989, 38-б.
2. Алеуов У., Жумабеков У. Общественные-педагогическая мысль древних тюрьков. -Ташкент: «Фан», 2007, 11-б.
3. Банзаров Доржи. Собрание сочинении. АН СССР. -М.: 1955.
4. Хасанов Х. Махмуд Қашқарий. (Хаёти ва географик мероси). -Тошкент: 1963, 32-б.
5. Әлеуов Ө. Әмир-Темурдың жәмийетлик-философиялық хэм тәлим-тәрбиялық ой-пикирлери. -Нөкис: «Билим», 1997, 5-б.

Мақолада халқ педагогикасида ёшларға астрономик билимлар бериш, ердаги хаёт, инсонларнинг тирикчилиги маълум даражада само-даги Куёш, Ой ва юлдузлар харакати билан боғлиқ эканлиги илмий жиҳатдан таҳлил қилинган.

В статье исследуются астрономические знания молодежи по народной педагогике. Жизнь на земле и жизнь людей в определенной степени связаны с движением солнца, луны и звёзд.

The article is devoted to the study of the youth's astronomical knowledge in folk Pedagogy. The life on the earth and people's life are connected with the movement of the sun, the moon and stars.

МЕКТЕПКЕ ШЕКЕМГИ ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАР УШЫН ТӘРБИЯЛЫҚ ИЛАЖЛАРДЫҢ ӘХМИЙЕТИ

Р.Ш.Алеуова - педагогика илимлериниң кандидаты

Әжанияз атындағы Нөкис мәмлекетлик педагогикалық институты

Н.Ў.Нишоновна – педагогика илимлериниң кандидаты, доцент

Беруний атындағы Ташкент мәмлекетлик техника университети

Таянч сўзлар: тарбия, тарбиявий табдирлар, ватанпарварлик, хукукий, ахлокий, эстетик, экологик, жисмоний тарбия, меҳнат, тарбиячи, ўйин, машғулот.

Ключевые слова: воспитание, воспитательные мероприятия, патриотизм, правовое, нравственное, эстетическое, экологическое, физическое воспитание, труд, воспитательница, игра, занятия.

Key words: upbringing, upbringing activity, patriotism, legal, moral, aesthetic, ecological, physical training, labour, educator, game, lesson.

Республикамыздың бүгини хэм келешегі - хәр тәрәплеме камал тапқан жаслар қолында. Сонлықтан, кадрлар таярлаў сыпатын жоқары басқышларға қойып атырған мәмлекетимиз жас әуладты хәр тәрәплеме раўажланған, мәдениетлы, кәмил инсан етип қәлиплестириў мәселесине үлкен итибар қаратпақта. “Басқаша етип айтқанда, бизлер өз хуқықларын таныйтуғын, өз күши хэм имканиятларына сүйенген, этирапында жүз берип атырған ўақыя-қубылысларға еркин мүнәсибет пенен қарайтуғын, әсиресе, жеке мәплерин мәмлекет хэм халық мәплери менен байланысқан жағдайда қурауғын еркин, хәр тәрәплеме кәмил инсанларды тәрбиялаўымыз керек”- деп атап көрсеткен еди Өзбекстан республикасы биринши Президенти И.А.Каримов [1: 14].

Ал, хәр тәрәплеме раўажланған кәмил инсанларды тәрбиялаў, үзликсиз тәлим системасының баслаўыш түри - мектепке шекемги тәлимнен басланады.

Мектепке шекемги тәлимнің мақсети, баланы «Мектепке шекемги тәлимге қойылатуғын мәмлекет талапларына» муўапық саламат хэм жетик инсан сыпатында мектепке оқыўға таярлаудан ибарат. Балалардың хәр тәрәплеме раўажланған, саламат хэм жетик болыўы мектепке шекемги билимлендириў мәкемесинде дурыс шөлкемлестирилген тәлим-тәрбия менен тиккелей байланыслы. Демек, мектепке шекемги билимлендириў мәкемесинде тәрбиялық ислер тийкары тәрбиялық илажлардан ибарат.

«Тәрбиялық илажлар – хәр түрли материаллық хэм руўхый мүтәжликлерге жуўап бериўши, тәрбиялық мақсетлердин бир пүтин жыйындысына бойсындырылған, бир-биреўи менен өз-ара бирге ислесиў, өзинде бир пүтин билимди нәзерде тутыўшы тәрбиялық тәсир жыйындысы» [3:12].

Адамлар жасын билип алыўда туўылған жылының атын айтып, халық календарын жетик билген есапшы адамларға жыл қайтартқан.

Жуўмақлап айтатуғын болсақ, халық жасларға астрономиялық билим бериў тәжіриьбелеринде аспан денелери, жер хэм көктеги жаратылыс дүньясы өз-ара тәсир жасаўшы, себеп-нәтийже байланысына ийе, мәңги хәрәкетте, қозғалыста деп үйретеди. Сондай-ақ, халық Күн менен Айдың, жұлдызлардың, сондай-ақ, Жердің хәрәкетин Жыл мәўсимлериниң бир ўақытта тәкирарланып келиўин бақлаў аркалы айды, жылды, төрт мәўсимди хэм т.б. тәбият қубылысларын өзлестирип, тәбияттың өзине тән ызыамлылықлары ҳаққында билимлер топлап, оларға жаслардың итибарлы қараўын түсиндирди.

Халық тәбияттағы өзгерислерге, ондағы жанлы-жансыз затлардағы хәрәкетлерге қарап болажақ ҳәдийселерди алдын-ала билген. Қашан жаўын-шашын болатуғынын, күн суўытатуғынын, яки жыллы болыўын, дийханшылықты қай гезде егип, жыйнаўды, малды қай ўақта төллетип, оны жаз жайлаўға көшириўди хэм т.б. алдын-ала бағдарлап отырыўды үйреткен. Халықтың астрономиялық билим-тәжіриьбелери илимий астрономияның халық арасынан уллы астроном алымлардың жетилисип шығыўына дерек болды.

РЕЗЮМЕ

РЕЗЮМЕ

SUMMARY

Мектепке шекемги билимлендириў мәкемелеринде өткерилетуғын тәрбиялық илажлар тийкарынан, төмендеги бағдарларда шөлкемлестириледі:

- 1) ўатан сүйиўшилиқ хэм хуқықый тәрбия;
- 2) әдеп-иқрамлылық хэм эстетикалық тәрбия;
- 3) экологиялық тәрбия;
- 4) физикалық тәрбия хэм саламат турмыс тәризин шөлкемлестириў;
- 5) кәсип-өнерге бағдарлаў.

Бириншиден, ўатан сүйиўшилиқ хэм хуқықый тәрбия бағдарындағы тәрбиялық илажларда балалар мәмлекетимиздің белгилери, Конституция ҳаққында түсиник хэм билимлерге ийе болады. Мектепке шекемги билимлендириў мәкемелеринде Конституцияны үйрениў бойынша "Конституция сабақлары" арнаўлы курсы үйретиледи.

Төменде айырым Конституция статьяларының түсиндириўин келтирип өтемиз:

1-статья. Өзбекстан-суверен демократиялық республика. Мәмлекеттиң “Өзбекстан Республикасы” хэм “Өзбекстан” деген атлары бир мәнисти аңлатады [2:4].

Усы статья бойынша мектепке шекемги билимлендириў мәкемеси тәрбияланыўшылары:

- туўылып өскен жерин (қала, аўыл, мәхәлле) билиўи;
- Ана-ўатанға мухаббаттын ояныўы;
- шаңарақ ағзалары: ата-ана, аға-ини, апа-сиңли, туўысқанларына болған хұрмет сезиминиң қәлиплесиўи;
- халқы, ұрп-әдетлери, тарийхый орынларды билиўи;
- Өзбекстан Республикасының белгилери: байрақ, герб, гимн мазмуның түсиниў хэм хұрмет пенен қараў зәрүрлиги;
- өзбек халқы хэм мәмлекет тили – өзбек тили екенлигин билиўи;

- миллий байрамлар – “Ғарезсизлик күни”, “Еслеу хэм қадирлеу күни”, “Наурыз”, “Хайт” байрамлары ҳаққында түсиникке ийе болыуы;

- руухый мийрасларымызды қадирлеу зәрүрлигин түсиниуи лазым.

5-статья. Өзбекстан Республикасы нызамы менен тастыйықланатуғын өз мәмлекетлик белгилери – байрағы, герби хэм гимнине ийе [2:5].

Усы статья бойынша балалар төмендеги мағлыұматларға ийе болыуы керек:

- Мәмлекетимиздин аты, оның белгилеринин мазмунын аңлау хэм оларға хұрмет пенен қарау зәрүрлиги;

- Мәмлекетимиз белгилеринен мақтаныу хэм оларды барқулла қорғау;

- гимн текстин жаратқан шайырды, музыкасын дәреткен композитордың аты, фамилиясын билиу;

- Мәмлекетимиз белгилеринин тәрйиплениуи ҳаққында түсиникке ийе болыу.

6-статья. Өзбекстан Республикасының пайтахты – Ташкент қаласы [2:5].

Бул статья бойынша балалар төмендегилерди билиуи керек:

Балалар Өзбекстан Республикасының пайтахты – Ташкент қаласы екенлигин аңлаулары зәрүр. Ташкент қаласы ҳаққында мағлыұматларға ийе болыуы керек: Ташкент – әйемги қала, оның ең үлкен майданы – Ғарезсизлик майданы, Амир Темур естелиги хэм Теурийлер тарийхы музейи бар екенлиги. Буннан баска да қалада Өзбекстан миллий бағы, бир неше архитектуралық естеликлер бар. Балаларға Ташкент ҳаққында видеофильмлер, слайдлар, реңли сүүретлер, фотоальбомлар көрсетиу керек.

37-статья. Хәр бир жеке адам мийнет етиу, еркин кәсип таңлау, әдалатлы мийнет шараятларында ислеу хэм нызамда көрсетилген тәртипте жұмыссызлықтан қорғануу хуқығына ийе [2:15].

Усы статья бойынша:

- балаларда мийнетке унамлы қарым-қатнасты тәрбиялау;

- балалардың берилген тапсырманы әсте-ақырын орынлауына ерисиу;

- үлкенлер мийнети ҳаққындағы түсиниклерин байытыу;

- мийнет куралларының атларын, ұазыйпасын билиу;

- кәсип-өнер сөзлеринин мәнисин аңлау;

- инсанлар мийнетте көрсеткен хызметлеринин хошаментлениуи ҳаққында қысқаша түсиник бериуи керек.

Екинши-әдеп-икрамлылық хэм эстетикалық тәрбия бағдарындағы тәрбиялық илажларға мектепке шекемги билимлендириу мәкемелеринде үлкен итибар қаратылады. Себеби, музыка, көркем әдебиет, мийнет хэм миллий дәстүрлер тийкарында балаларды эстетикалық жақтан тәрбиялау илажлары системалы түрде шөлкемлестириледи.

Балада бир жасынан баслап сенсор-сезиу қабыл етиушилиги раўажланып барады. Кейин ала баланың қабыл етиуи және де жетилисип, ол енди тек ғана айырым предметлердин өзгешеликлерин қабыл етип қалмай, ал бир қатар көркем өнер шығармаларының эстетикалық тәрәплерин де қабыл етип баслайды.

Балада дөгәрек-әтираптағы затларды көриу арқалы сөйлеуи раўажланып, оның сөзлиги эстетикалық өзгешеликлер менен байып барады: гөззал-шырайсыз, таза-патас, үлкен-киши, куўаныш-қайғы хэм т.б. Киши топар балалардың эстетикалық сезими әсте-ақырын раўажланып, жетилисип барады. Көркем-өнер шығармалары хэм олардың ритми, рифма, реңи сыяқлы элементлерин қабыл ете баслайды. Бала көркем-өнер шығармада сүүретленген өзине таныс предметлерди көргенинде жүдә куўанады хэм оларды көз алдынан өткеріуіге хәрәкет етеди.

Сонлықтан, оның көркем-өнер искерлиги әсте-ақырын әпиұайыдан қурамалыға қарай өтип барады. Олар тек ғана сүүретлеуде емес, ал музыкада әпиұайы укыппылықларды ийелейди хэм булар дәретиушилик искерлигинин дәслепки белгилери сыпатында пайда бола баслайды.

Орта топарда қабыл етиудин анықлығы хэм хәр қыйлылығы пайда болады. Бул дәуирдеги эстетикалық қабыл етиу баланың жеке тәжирийбесине хэм оның қызығыушылығына тийкарланады. Енди бала көркем образларды эстетикалық бахалау, гейпара эстетикалық куралларды сезиу, көркем шығармалардың мәнисине түсине алуу көңликпелерине ийе бола баслайды. Балалар енди қосықты қара сөзден, көркем шығарма, музыка хэм

сүүретлеу өнери жанрларын бир-биринен парықлай алады. Оларда дәретиушилик укыппылықлары раўажланады. Бала аяқ ойынды, қосық айтыуы хэм сахна көринислерин анық образлы етип көрсетиуіге укыпты болады.

Үлкен топар балалары музыка хэм көркем-өнер шығармаларды дыққат пенен тыңлауы, сүүретлеу өнери шығармаларын көз алдына келтириу, оларды тереңирек түсиниу, жақсылыққа куўаныу сезимлери пайда болады. Бул дәуирде көркем-дәретиушилик көңликпелери тез раўажланып, жумбаклар, қосықлар, тақмақларды айтады, сүүретлер салады, аппликациялар менен шуғылланады. Бул жастағы балалар тек ғана өз дәретиушилигине емес, ал басқалардың дәретиушилигине де баҳа бериу көңликпелерин ийелейди.

Демек, балалар көркем-өнер шығармалардың тек ғана эстетикалық сыпаттарын көз алдына келтирип қалмастан, ал олардың мәнисин, мазмунын да аңлай алады. Музыка шынығыуларында балалардың билиу хэм ақылыи искерликлери де жанланады. Балалар музыканы дыққат берип тыңлағанда көп нәрселерди билип алады. Бирақ, бунда олар музыканың улыума өзгешеликлери, ең ашық образларын ғана қабыл етеди. Егер баланың алдына музыканы итибар берип тыңлау, салыстыруу, ажыратуу ұазыйпалары қойылған болса, эмоциональ мүнәсибет өз әхмийетин жоғалтпайды. Бул ақылыи хәрәкетлер бала сезими хэм кеширмелери шеңберин байытады хэм кеңейтеди.

Үшиншиси, экологиялық тәрбия болып - бул мектепке шекемги билимлендириу мәкемелеринде әмелге асырылатуғын тәрбиялық ислердин зәрүр бағдарларынан бири.

“Балажан” таяныш бағдарламасында ерте жас дәуирден баслап мектепке таярлау дәуирине шекем болған жас топарлары бойынша балаларға берилетуғын экологиялық билим, көңликпе хэм укыппылықлар баян етиледі. Балада өсимлик хэм хайуанлар турмысына қызығыушылықты, оларға ғамқорлық пенен хэм абайлы мүнәсибетте болыуы қәлиплестиріу; өсимликлерди абайлауға әдетлендириу; терек, гүл, егин хэм хайуанлар менен таныстыруу, оларға ықтыялы мүнәсибетте болыуға үйретиу; балаларға тәбият хэм оны қорғау зәрүрлиги ҳаққында мағлыұмат бериу; балаларда жанлы тәбиятқа мийирманлық сезимлерин тәрбиялау, оларды терек шақаларына асылмауға, тас ылақтырмауға, гүллерди үзип тасламауға, хайуанларға азар бермеуіге үйретиу; балаларға дөгәрек-әтирап хэм тәбият қубылыслары ҳаққында мағлыұмат бериу; балаларда тәбият гөззаллығынан зауық алыу сезимлерин тәрбиялау; балаларға инсан өмири ушын зәрүр болған экономикалық - экологиялық хэм тәбийий мүтәжликлер ҳаққында мағлыұмат бериу сыяқлылар нәзерде тутылған [4:10].

Төртиншиден, физикалық тәрбия хэм саламат турмыс тәрзин шөлкемлестиріу илажларында балалардың физикалық шынығыулар менен шуғыланыуы, аұқатланыуы хэм уйқылауы, күн тәртин дұрыс шөлкемлестиріуи киреди.

Егер балалар көбирек хәрәкетшең болса, олар тез раўажланып барады. Соның ушын да мектепке шекемги билимлендириу мәкемелеринде балаларда шаққанлық, шыдамлылық, епшиллик, мийнет сүйиушилик сыяқлы сыпатларды қәлиплестиріу мақсетинде бир қанша ойынлар шөлкемлестириледи. Мысалы, мектепке шекемги билимлендириу мәкемелеринде өткерилетуғын “Соғломжон – полвонжон” жарысын алып қарайтуғын болсақ, бул жарыс арқалы балаларда физикалық хәрәкети, мийнетке қарым-қатнасы, қызығыушылығы, пикирлеуи, қыял етиуи қәлиплеседи. Бул жарысларды шөлкемлестиріуде хэм физикалық шынығыуларды алып барыуда тәрбияшылар төмендегилерди итибарға алыуы зәрүр:

- гигиена талаптарына жуау беретугын орынларда шынығыуларды шөлкемлестиріу;

- экологиялық жағдайды есапка алыу;

- балалардың арнаулы кийимлер хэм аяқ кийимлерде

болыуына итибар қаратуу.

Бесинши-мектепке шекемги билимлендириу мәкемесинде балаларды кәсип-өнерге бағдарлау жұмысларын дөгәрек-әтирап хэм тәбият пенен таныстыруу, тил өсириу хэм көркем әдебиет, сүүретлеу өнери искерлигин шөлкемлестиріу шынығыуларында, сейил хэм экскурсия, сәубетлер хэм қызықлы ушырасыларда, яғный күн дауамында алып барыу имканиятлары жүдә көп.

Кәсип өнер ҳаққында түсиник бериу киши топардан басланады. Балалар “Дийқан хэм айыу” ертегин тыңлағанда,

биринши мәрте дийканшылық кәсиби ҳақында еситеди. Кейинги шынығыўларда дийканның мийнети, оның жетистирген палызлары менен танысады. Орта, үлкен хәм мектепке таярлаў топарларында түрли кәсип ийелериниң мийнети менен танысыў аркалы балалар хәр қыйлы кәсиплер ҳақында билим хәм түсиникке ийе болады. Мысалы, топарға таза ойыншық алып келинеди. Тәрбияшы оны балаларға биринши көрсеткенинде, бул ойыншықтың сулыўлығына, оны сақлаў лазымлығы, ойыншықтың усы көриниске келтириўде үлкенлердин мийнети ҳақында айтып береді, балаларда үлкенлер мийнети өниминен рәхәтлениў сезимин оятады.

6-7 жаслы балалар менен “Ким болсам екен?” темасындағы ойын шынығыўлары даўамында балаларда шыпакер, ушыўшы, шофёр, милиционер, космонавт, оқытыўшы, артист, дийкан, тигиўши сыяқлы кәсиплер менен танысып, оларға қызығыўшылықлары раўажланады. Сонлықтан, балаларды түрли кәсип өнер өнимлери үлгилери менен таныстырыў даўамында бул кәсип ийелериниң машакатлы, аўыр мийнети менен жаратылғанлығы, хәр қандай зат көп мийнет етиў арқасында жаратылыўын түсиндириў мақсетке муўапық болады.

Балаларды мийнет сүйиўшиликке тәрбиялаўда өз-өзине хызмет етиў, топарларда нәубетшилиқ етиў, гүллерге қараў, майданшада тазалықты сақлаў сыяқлы тапсырмалар үлкен әхмийетке ийе. Усы тапсырмаларды орынлаў аркалы балада бул жумысларды орыналаўға қаләўшилигин, хәўесин оятыў зәрүр. Тапсырманы орынлағаннан кейин бала хошаментленсе, онда жумысларды және де жақсырақ, пухта орынлаўға тилеги пайда бола баслайды хәм хәр қандай исти жигерлилик пенен, кемшиликсиз орынлаў көнликпелери қәлиплеседи.

Түрли сюжетли-ролли ойынлар даўамында “Дүкандүкан”, “Мектеп-мектеп”, “Шаштәрез”, “Базар-базар”, “Шыпакер-шыпакер” балаларда сатыўшы-алыўшы, шыпакер-наўкас өз-ара мүнәсибелери ҳақындағы түсиниклери кеңейеди. Тил өсириў хәм көркем әдебият

Әдебиятлар

1. Қаримов И.А. Ўзбекистон XXI асрга интилмоқда. – Т.: «Ўзбекистон», 1999.
2. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Т.: «Ўзбекистон», 2014.
3. Эгамбердиева Н., Рахматуллаев Д., Исмаилова Г. Мактабгача таълим муассасаларида тарбиявий ишларни ташкил этиш жараёнини бошқариш. – Т.: Фан ва технология, 2011.
4. «Болажон» таянч дастури.-Тошкент: 2010.

Мақола мактабгача таълим муассасаларида тарбиявий тадбирларни тўғри ташкил этишга бағишланган. Унда тарбиявий тадбирларнинг асосий йўналишлари: ватанпарварлик ва ҳукукий тарбия; ахлокий ва эстетик тарбия; экологик тарбия; жисмоний тарбия ва соғлом турмуш тарзини шакллантириш; касб-хунарға йўллаш ҳақида фикр билдирган. Бу тадбирларни ташкил этишда ҳар бир йўналишнинг ўзига хос хусусиятларига эътибор қаратилган.

РЕЗЮМЕ

РЕЗЮМЕ

Статья посвящается правильной организации воспитательных мероприятий в дошкольных учреждениях. Дается анализ основных направлений воспитательных мероприятий: патриотизм и правовое воспитание, нравственное и эстетическое воспитание, экологическое воспитание, формирование здорового образа жизни и физическое воспитание, направление на профессию. Большое внимание уделяется особенностям каждого направления в организации этих мероприятий.

SUMMARY

The article is devoted to the right organization of upbringing activities in preschool establishments. It contains the analysis of basic direction of upbringing activities: patriotism and legal education, moral and aesthetic upbringing; ecological upbringing; formation of healthy life style and physical training, direction to professions. The great attention is paid to the peculiarities of every direction in the organization of the activities.

ОСНОВНЫЕ ЦЕЛИ ПРОФИЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ

З.К.Бектурганова - старший преподаватель

А.С.Ерекеева - старший преподаватель

Р.Жумамуратов - ассистент преподаватель

Нукусский государственный педагогический институт имени Ажинияза

Таянч сўзлар: умумтаълим мактаби, кўшимча таълим бериш, билим маъноси, физик-кимёвий, кимёвий-биологик, биологик-географик ва агротехникавий тушунчалар.

Ключевые слова: общеобразовательная школа, профильное обучение, смысл знания, физико-химический, химико-биологический, биолого-географический, агротехнологические понятия.

Key words: comprehensive school, specialized education, the meaning of knowledge, physics-chemical, chemical-biological, biological-geographical, agrothechnological concepts.

На старшей ступени общеобразовательной школы предусматривается профильное обучение, ставится задача создания “Системы специализированной подготовки (профильного обучения) в старших классах общеобразовательной школы, ориентированной на индивидуализацию обучения и социализацию обучающихся, в том числе с учётом реальных потребностей рынка труда, а также создание гибкой системы профилей и кооперации старшей ступени школы с учреждениями начального, среднего и высшего профессионального образования”.

Профильное обучение имеет следующие основные цели: обеспечить углубленное изучение отдельных предметов программы полного общего образования;

шынығыўларында балалар түрли жумбақлар, нақыл-мақаллар хәм жаңылтпашлар менен танысады. Жумбақлардың көпшилиги дийқан мийнети, дийқаншылық, палыз егинлери, үй жумыслары менен байланыслы болып, балаларда бул кәсип ийелерине болған қызығыўшылығын раўажландырыўға хызмет етеди.

Мысалы: аспаз кәсиби менен таныстырыў процесинде оның мийнет қураллары хәм өнимлери ҳақындағы жумбақлар менен таныстырылып барылады.

1. Бир қазаннан, қырк түйе суў ишеди (пельмен).
 2. Бир кеседе еки түрли аўқат (пельмен).
 3. Ақ сандық, аўзы жоқ сандық (пельмен).
 4. Бир үйде еки дос, биреўи сары, биреўи ақ (мәйек).
 5. Өзи - биреў, қулағы - екеў (қазан).
 6. Таза ыдыс, түби тесик (елек).
- Дийқаншылық кәсиби менен байланыслы жумбақлар:
1. Мамық ғана анасы, майлы ғана баласы (пахта).
 2. Өзи жансыз, иске палўан (кетпен).
 3. Жер астында қатара қазық (гешир).

Ҳақыйкатында да, тәрбияшы топарда балалардың дәслепки мийнет көнликпелерин шөлкемлестирип, хәр бир баланы мийнет етиўге үйретип барады. Шынығыў даўамында ямаса берилген тапсырмасын орынлаў процесинде балалардың өз-ара туўры мүнәсибелерин қәлиплестиріў үлкен әхмийетке ийе. Бала ушын оның кишкене жетискенликлеринен басқалардың куўанышын сезиў, мақтаўы жүдә зәрүрлигин үлкенлер ядынан шығармаўы керек. Жетискенлик балаға күш бағышлайды, өзиниң қәбилетине исенимин пайда етеди, тапсырылған тапсырмаларды және де көбирек хәм сапалы орынлаў тилеги пайда болады, балада мийнетке болған унамлы көзқараслар қәлиплеседи.

Демек, балалардың хәр тәреплеме раўажланған, кәмил инсанлар болып жетилисиўинде тәрбияшының тәрбиялық илажларды дурыс шөлкемлестиріўине үлкен жуўапкершилиқ жүклениди.